

ANSA
Association of Norwegian
Students Abroad

Mobilitetsrapport 08/09

Hvorfor fravelges utenlandsstudier?

Innledning

ANSAs mobilitetsrapport for studieåret 08/09 gir en kort oversikt over viktige nøkkeltall for norske studenter i utlandet, analyser av de siste års nedgang og ny statistikk som avslører hvorfor ikke flere drar ut.

Nedgangen i antallet norske studenter som tar en hel akademisk grad i utlandet, flater ut i studieåret 08/09. Det viser foreløpige tall fra Lånekassen, tre måneder før fristen til å søke utdanningsstøtte utgår. I skoleåret 07/08 var antallet helgradsstudenter på sitt laveste nivå på ti år. Denne rapporten ser på hvordan utviklingen fordeler seg på de viktigste fag og studieland, og hvordan tilstrømningen av nye helgradsstudenter har endret seg i lys av de omlegginger og kutt som er foretatt i studiefinansieringsordningene for utenlandsstudier de seneste årene.

ANSA har som mål å være ledende på informasjon og kunnskap om utdanning i utlandet. Selv om antallet studenter som faktisk drar ut, har falt markant de siste årene, opplever ANSA at interessen for utenlandsstudier ikke er blitt mindre. ANSAs infosenter for studier i utlandet opplever like stor pågang i dag som tidligere. I 2008 besvarte infosenteret 10 000 henvendelser om søknadsveiledning via e-post, telefon og gjennom veiledningstimer.

For å få bedre viten om hvorfor så mange studenter som er i gang med en søknadsprosess til utlandet ikke kommer seg ut, har ANSA derfor gjennomført en spørreundersøkelse som kartlegger de viktigste mobilitetshindrene. Gjennom arbeidet for å forbedre avgjørende rammevilkår for utenlandsstudentene ønsker ANSA å bidra til at flere kan studere i utlandet.

Hovedfunnene i mobilitetsrapporten viser en klar sammenheng mellom endringer i studiestøtten og studentantall. Tallene viser at tilstrømningen av nye studenter som starter på en grad i utlandet, har falt siden 2001, da gebyrstipendstøtten til utdanning innen fysioterapi, samfunnsøkonomi og media forsvant. Nedgangen i antallet nye studenter tiltok kraftig da den nye studiefinansieringsordningen for utenlandsstudier ble introdusert i 2004. I ANSAs spørreundersøkelse oppgir hver fjerde student som var i gang med en søknadsprosess til studier i utlandet, at de avbrøt de tiltenkte studieplanene fordi det ble for dyrt. At det er vanskelig å finne informasjon og organisere studieopphold i utlandet peker seg ut som de viktigste øvrige mobilitetshindrene.

Utarbeidet av ANSA, Samskipnaden for norske studenter i utlandet, januar 2009.
All historisk mobilitetsstatistikk er hentet fra Statens lånekasse for utdanning.

For spørsmål eller kommentarer, kontakt Anders Fjelland Bentsen på telefon 906 511 56 eller e-post president@ansa.no.

Studieåret 08/09

I studieåret 02/03 var det 15 207 helgradsstudenter i utlandet. I 07/08 var tallet falt til 11 793, det laveste antall på ti år. Tallene for studieåret 08/09 viser en foreløpig totalvekst for helgrad på 1 %, mot en vekst i studenttallet ved norske læresteder på 3 % (SSB). Det er nedgang i flere studieland enn det er oppgang. (Tab. 1)

Størst prosentvis vekst i antall helgradsstudenter er det i Slovakia, Polen og Storbritannia.

I Spania, Sveits, Frankrike og Tyskland er det markant nedgang. Størst er nedgangen i Italia, hvor antallet helgradsstudenter er redusert fra 215 til 78 på bare to år, noe som skyldes bortfall av støtte fra Lånekassen til utdanninger en rekke læresteder i landet. Utviklingen medfører at den geografiske spredningen av studentene har blitt mindre.

Medisin holder stand som det mest populære fagvalget for helgradsstudenter, men veksten fra de siste årene synes å ha stoppet opp. (Tab. 2)

Veksten i antallet studenter som tar deler av graden i utlandet, synes også å ha flatet ut de seneste årene. I skoleåret 07/08 studerte 6 732 delgradsstudenter i utlandet. Fullstendig statistikk for studieåret 08/09 foreligger først etter vårsemesteret, men tallene viser en økning fra 4 932 i januar fjor til 5 408 i januar i år. (Fig. 1)

	Jan 09	Jan 08		
Storbritannia	2 604	2 429	▲	7 %
Danmark	2 042	1 980	▲	3 %
Australia	1 147	1 246	▼	-8 %
Polen	1 065	949	▲	12 %
USA	796	786	▲	1 %
Sverige	747	713	▲	5 %
Ungarn	653	665	▼	-2 %
Nederland	354	343	▲	3 %
Tsjekkia	236	248	▼	-5 %
Tyskland	228	273	▼	-16 %
Slovakia	218	175	▲	25 %
Frankrike	187	234	▼	-20 %
Canada	173	175	▼	-1 %
Irland	131	144	▼	-9 %
Italia	78	133	▼	-41 %
New Zealand	66	71	▼	-7 %
Spania	66	88	▼	-25 %
Sveits	56	75	▼	-25 %
Sør-Afrika	44	49	▼	-10 %
Andre land	334	340	▼	-2 %
Totalt	11 225	11 116	▲	1 %

Tab. 1 – Helgradsstudenter fordelt på land

	Jan 09	Jan 08		
Medisin	2 281	2 280	▲	0 %
Øk/adm. Fag	1 870	1 715	▲	9 %
Samfunnsfag	847	761	▲	11 %
Kunsthøgskole	814	924	▼	-12 %
Teknologi	594	606	▼	-2 %
Humanistfag	545	522	▲	4 %

Tab. 2 – Helgradsstudenter populære fag

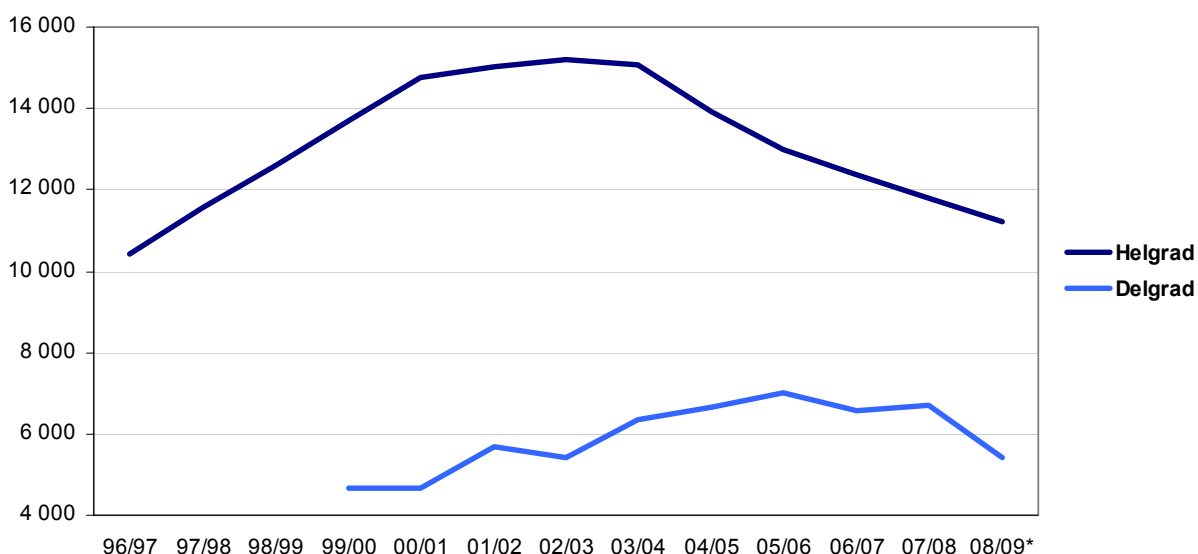

Fig. 1 – Totalt antall norske studenter i utlandet per studieår
*Tallene for studieåret 08/09 er foreløpige tall per 1. januar 2009

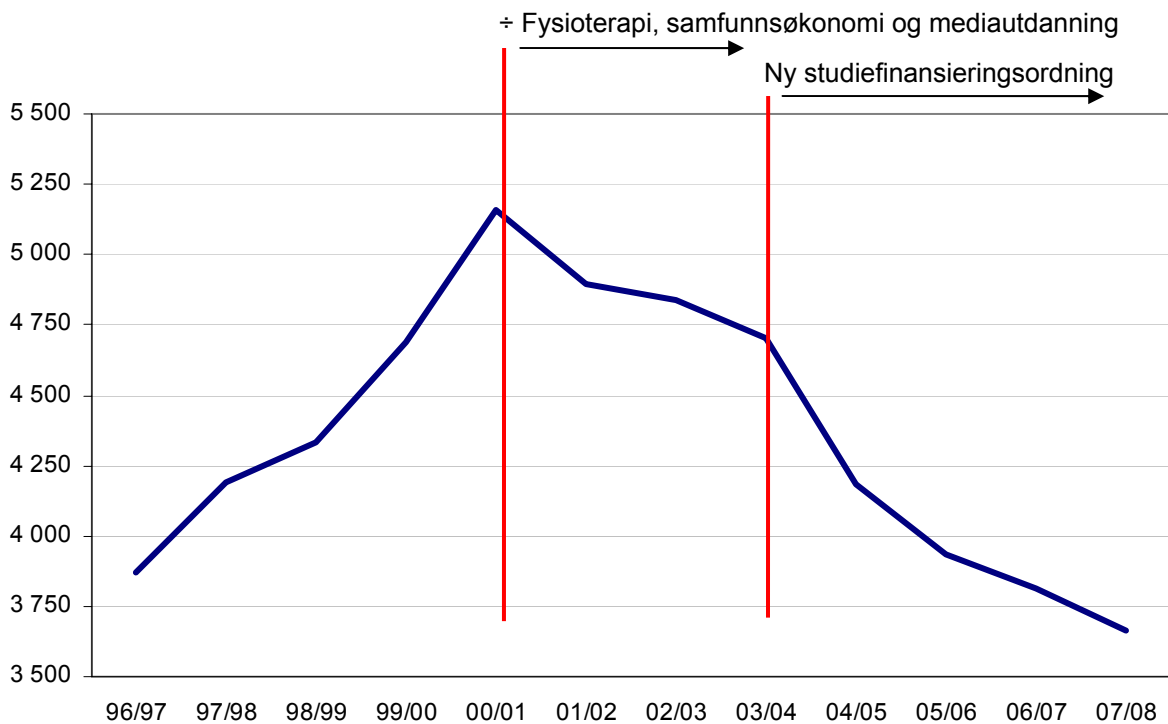

Fig. 2 -Antall nye norske helgradsstudenter i utlandet per studieår

Stipendkutt gav fall

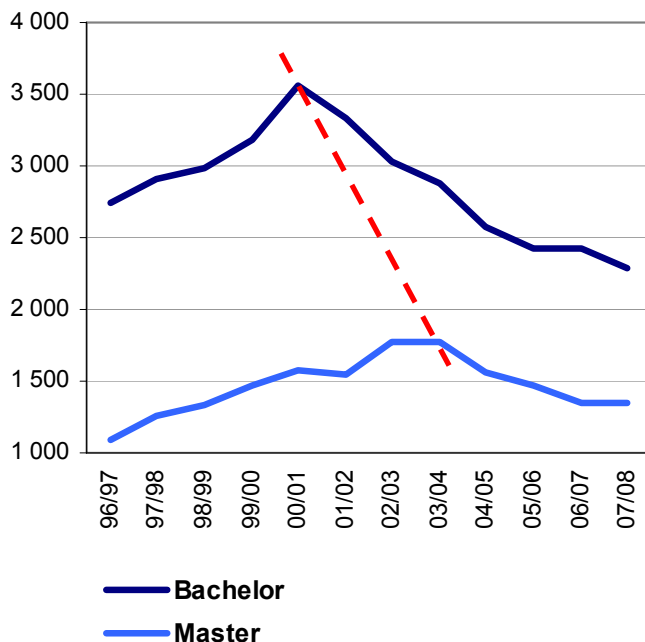

Fig. 3 -Antall nye norske helgradsstudenter i utlandet - fordeling bachelor/master

Tilstrømningen av nye studenter som starter på en grad i utlandet, er en viktig faktor for utviklingen av antallet studenter i utlandet. Etter studieåret 00/01 har antallet nye studenter falt. Nedgangen kom etter at det ble gjort store innstramninger i gebyrstipendordningen.

Høsten 2000 ble kunsthøgskolen i Storbritannia fjernet fra listen over utdanninger som var berettiget til gebyrstipend i Lånekassen.

Etter studieåret 00/01 forsvant støtten til nær all utdanning innen fysioterapi, samfunnsøkonomi og media.

Etter studieåret 03/04 ble det innført faglig valgfrihet for utdanningsstøtte, men den gamle gebyrstipendordningen ble samtidig avskaffet til fordel for dagens finansieringsordning, som innebærer en høyere andel lån enn tidligere. Nedgangen i antallet nye studenter tiltok kraftig da den nye ordningen ble introdusert. (Fig. 2)

Fallet i antallet nye studenter startet først blant bachelorgradsstudenter, og tilsvarende nedgang blant mastergradsstudenter kom tre år senere. (Fig. 3) Dette kan forklares med at færre helgradsstudenter på bachelornivå svekker det framtidige rekrutteringsgrunnlaget for masternivå.

Fag, land og nivå

Flere medisinstudenter tilslører utviklingen for antallet studenter på mastergradsnivå.

Utviklingen i antall helgradsstudenter fordelt på fag og land henger tett sammen.

Medisin er den eneste fagretningen som har kunnet vise til jevn vekst over de seneste år. Antallet helgradsstudenter innen medisin økte fra 1 658 i studieåret 99/00 til 2 349 i 07/08. Mye av denne økningen har funnet sted i land i Sentral-Europa, som Polen og Ungarn.

Storbritannia, USA og Tyskland har historisk sett vært de viktigste studielandene utenfor Norden for norske helgradsstudenter. Alle disse landene har dog hatt en negativ trend de siste årene. (Fig. 4)

Antallet norske helgradsstudenter i Tyskland var på sitt høyeste i studieåret 94/95 med 1 038 studenter. I 07/08 var tallet 303. Antallet i USA har falt fra 2 309 i toppåret 91/92 til 867 i 07/08 og i Storbritannia har tallet gått fra 4 101 i 00/99 til 2 472 i 07/08.

Siden medisinstudentene tar en profesjonsutdanning, er de alle sammen registrert som mastergradsstudenter selv om de skulle befinne seg på lavere nivå. I fig. 6 er det reelle antallet mastergradsstudenter på helgrad forsøkt anslått. Holder man medisinerne helt utenfor, ser man at fallet i antallet mastergradsstudenter siden 03/04 er på hele 34 %. Tilsvarende fall for bachelorgradsstudenter er 26 %.

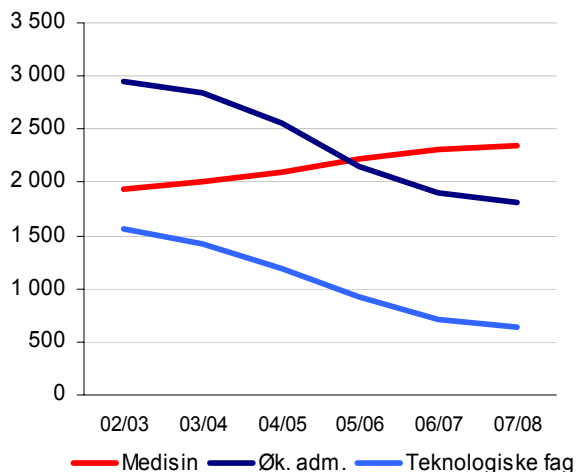

Fig. 4 – Helgrad, fag med størst endring

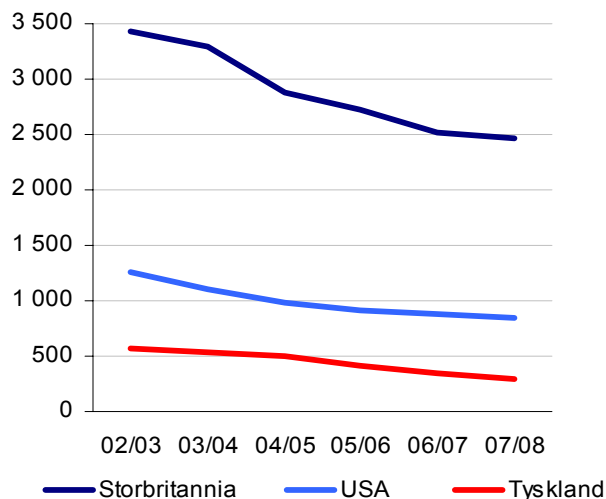

Fig. 5 – Helgrad, endring viktige land

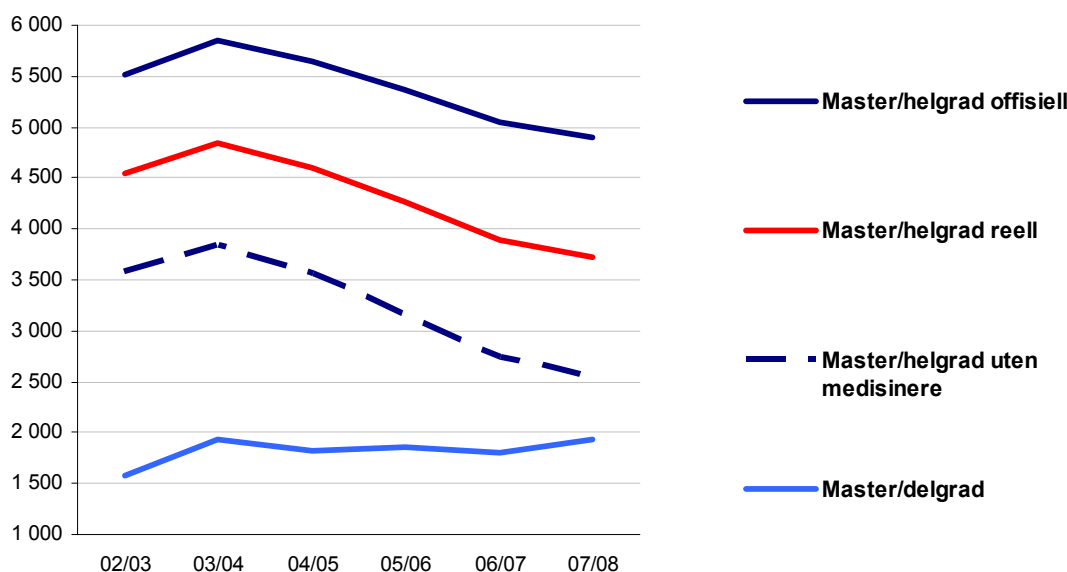

Fig. 6 – Utvikling i antallet mastergradsstudenter

Mobilitetsundersøkelsen 2008

Mobilitetsundersøkelsen kartlegger hvorfor studenter som er i gang med en søknadsprosess til utlandet, ender opp med å fravelge de tiltenkte utenlandsstudiene.

I en spørreskjemaundersøkelse som ANSA foretok i desember 2008, ble et tilfeldig utvalg personer som hadde innhentet informasjon om studier i utlandet og/eller deltatt i studie-/søknadsveiledning ved ANSAs infosenter i perioden fra våren 2007 til våren 2008, spurt om hvorvidt de begynte på studiene som planlagt og bedt om å oppgi grunn dersom de ikke gjorde det.

355 personer fullførte undersøkelsen. Disse ble bedt om å oppgi sitt primære ønske for studieland og fag, om de ønsket å ta en hel grad eller deler av en grad i utlandet og på hvilket nivå de planla å begynne studiene.

Flest respondenter ønsket seg til Storbritannia (25%), USA (15%), Danmark (13%) og Australia (9%). Dette er de samme destinasjonsland som topper statistikken for totalantallet utreisende norske studenter.

Av respondentene oppgav 49 % å ha påbegynt utenlandsstudier som planlagt, mens 51 % ikke dro ut allikevel.

Den prosentvise fordelingen av hvor mange som dro ut eller ikke, varierer noe mellom studielandene. Blant de ti mest populære landene i undersøkelsen var Canada det stedet hvor færrest av de som ønsket det, kom seg dit (22%), mens Ungarn var stedet med den høyeste andelen (83%). Siden oppdelingen gir relativt små utvalg, må disse tallene tolkes med forsiktighet.

Respondentene som ikke påbegynte de planlagte utenlandsstudiene, ble bedt om å oppgi maks 3 av hovedårsakene til dette. Valgalternativene som ble brukt, er identiske med det som er anvendt i NIFU STEP's Nordisk Kandidatundersøkelse fra 2007.

"Vanskelig å organisere", "vanskelig å finne informasjon om utdanning i utlandet" samt "synes det ble for dyrt" peker seg ut som de viktigste årsakene til at ønsket om utenlandsopphold ikke ble realisert. (Fig. 7).

Samlekategorien "andre årsaker" var det mest anvendte alternativet. De som oppgav dette, ble bedt om å utdype med egne ord. Ved nærmere analyse av svarene, viste det seg imidlertid at flere av disse passet inn i de øvrige kategoriene. Til en viss grad synes derfor dette alternativet å være brukt til å

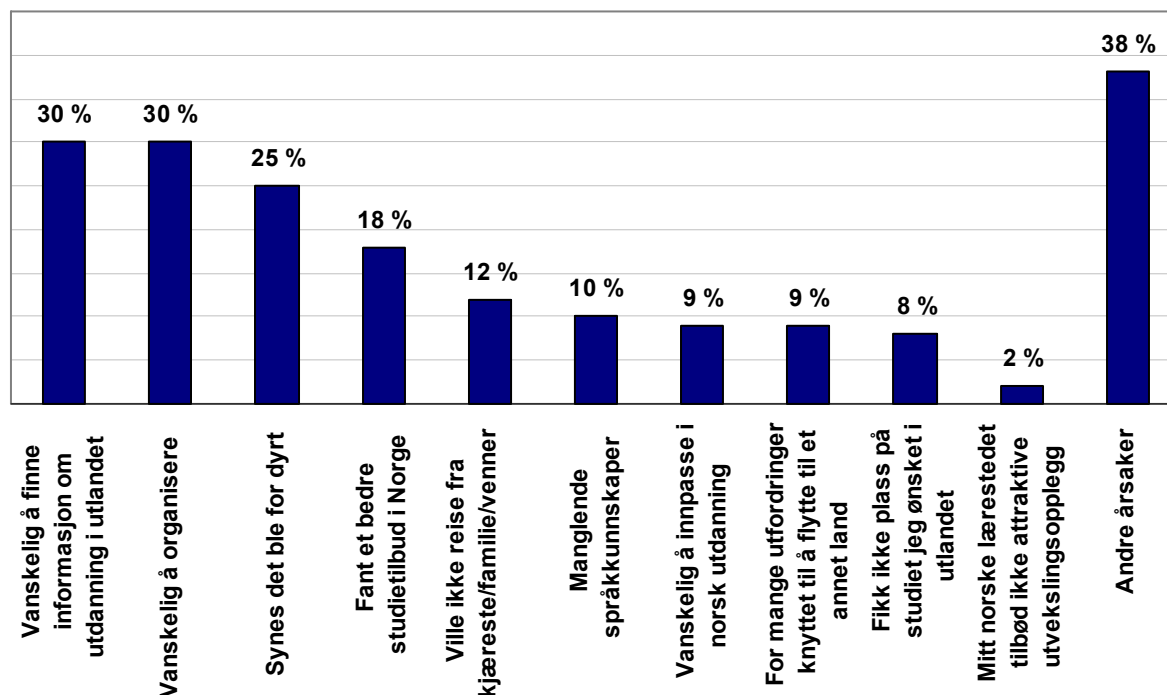

Fig. 7 – Hovedårsaker til at utenlandsstudier fravelges blant studenter som var i gang med en søknadsprosess. (N=181)

redegjøre ytterligere for øvrige valgte alternativer. Noen oppgir også her at planene om utenlandsstudier er midlertidig utsatt.

"Vanskelig å organisere" og "vanskelig å finne informasjon om utdanning i utlandet" scorer høyt i nesten samtlige kategorier av respondenter. Det er en tydelig overlapping mellom disse to faktorene. 40 % av de som krysset av for at utenlandsstudier er "vanskelig å organisere", krysset også av for at det er "vanskelig å finne informasjon om utdanning i utlandet", og vice versa.

Hver fjerde respondent som ikke fikk realisert ønsket om utenlandsstudier, pekte på kostnadene som hovedårsak, eller en av hovedårsakene, til at de ikke dro ut. I land der studentene betaler skolepenger, var "synes det ble for dyrt" generelt en enda viktigere årsak. (Tab. 3).

39 % av de som ønsket å studere i USA, syntes det ble for dyrt, mens ingen som ønsket seg til Tyskland, oppgav dette som hovedårsak. Dog følte 14 % av de som ønsket seg til Danmark at det ble for dyrt.

Respondenter som ønsket å ta lavere grads utdanning i utlandet, oppgav i større grad enn de som ønsket å ta høyere grads utdanning at kostnaden var et avgjørende mobilitetshinder, noe som gjenspeiler dagens ordning med differensiert skolepengestøtte for bachelor- og masterstudenter. Overraskende nok er det delgradsstudenter som i størst grad oppgir "synes det ble for dyrt" som hovedårsak til at utenlandsstudier fravelges. (Tab. 4)

50 % av de som ønsket å studere i Frankrike oppgav språk som en hovedhindring, mot kun 4 % av de som ønsket seg til engelskspråklige land.

Manglende språkkunnskaper synes å være et større hinder for studenter på høyere nivå enn på lavere nivå og et større hinder for delgradsstudenter enn for helgradsstudenter.

Blant studenter som planla delgradsstudier, men som ikke kom seg ut, oppgav 18 % "vanskelig å innpasse i norsk utdanning" som en hovedårsak. Kun 6 % oppgav at det norske lærestedet ikke tilbød attraktive utvekslingsopphold.

En grovoppdeling av fagretninger viser at respondenter som ønsket å studere helse- og sosialfag, i mindre grad pekte på kostnadene og manglende språkkunnskaper som hovedårsaker til fravalg av utenlandsopphold enn respondenter som ønsket å studere økonomiske-, administrative og samfunnsvitenskaplige fag. 20 % av de som ønsket å studere helse og sosial-fag i utlandet, oppgav imidlertid at de "fant et bedre studietilbud i Norge", mot kun 13 % innen økonomiske-, administrative og samfunnsvitenskaplige fag.

Engelskspråklige land (USA, UK, CA og AUS) N=94	
Synes det ble for dyrt	36 %
Vanskelig å finne informasjon om utdanning i utlandet	35 %
Vanskelig å organisere	29 %
Andre årsaker	34 %
Tyskland, Frankrike og Spania N=33	
Manglende språkkunnskaper	33 %
Vanskelig å organisere	30 %
Vanskelig å finne informasjon om utdanning i utlandet	24 %
Andre årsaker	42 %

Tab. 3 – Viktigste mobilitetshindre, fordeling land

Helgrad – bachelor N=113	
Vanskelig å organisere	32 %
Vanskelig å finne informasjon om utdanning i utlandet	30 %
Synes det ble for dyrt	27 %
Andre årsaker	36 %
Helgrad – master N=33	
Vanskelig å finne informasjon om utdanning i utlandet	30 %
Vanskelig å organisere	21 %
Synes det ble for dyrt	15 %
Manglende språkkunnskaper	15 %
Andre årsaker	39 %
Delgrad N=34	
Vanskelig å finne informasjon om utdanning i utlandet	32 %
Vanskelig å organisere	32 %
Synes det ble for dyrt	29 %
Andre årsaker	41 %

Tab. 4 – Viktigste mobilitetshindre, fordeling helgrad/delgrad og nivå

VEDLEGG

Fakta om ANSAs mobilitetsundersøkelse

Utført i perioden 01.12.08 – 15.12.08

Antall utsendte nettskjemaer: 1 071

Svarprosent: 33 %

Spørreskjema og svar i sin helhet

Spørsmål 1: Du har tidligere vært i kontakt med ANSAs infosenter for utdanning i utlandet. Hvilke(n) veilednings- eller informasjonstjeneste(r) benyttet du deg av?

	Percentage	Number
Informasjon/veiledning på e-post	33 %	118
Informasjon/veiledning på telefon	17 %	60
Personlig veiledningstime hos ANSA	86 %	304
Informasjon/veiledning på utdanningsmesse	9 %	32
Foredrag på videregående skole	5 %	17
Informasjonsmøte (temakveld) om et eller flere studieland	8 %	30
Nettsider og/eller annet informasjonsmateriale	45 %	160
Total	203 %	721

Spørsmål 2: Hvilket land var du primært interessert i å studere i?

	Percentage	Number
Argentina	1 %	2
Australia	9 %	33
Brasil	1 %	2
Canada	3 %	9
Colombia	0 %	1
Danmark	13 %	47
Ecuador	0 %	1
Finland	0 %	1
Frankrike	3 %	12
Irland	0 %	1
Italia	2 %	8
Japan	0 %	1
Latvia	0 %	1
Mexico	1 %	2
Nederland	0 %	1
New Zealand	1 %	3
Polen	3 %	9
Russland	0 %	1
Slovakia	0 %	1
Spania	5 %	19
Storbritannia	25 %	87
Sveits	1 %	5
Sverige	2 %	6
Sør-Afrika	1 %	5
Tsjekkia	1 %	4
Tyskland	7 %	25
USA	15 %	53
Ungarn	3 %	12
Østerrike	0 %	1
Annet land	1 %	2
Total	100 %	355

Spørsmål 3: Hvilket fag var du primært interessert i å studere?

	Percentage	Number
Helse- og sosialfag	24 %	85
Øk/adm/samf.fag/jus	35 %	125
Humaniora og estetikk	7 %	25
Naturvitenskap/teknologi	4 %	13
Hotellfag	1 %	4
Undervisning	1 %	4
Fiskeri- og landbruksfag	0 %	1
Andre fag	28 %	98
Total	100 %	355

Spørsmål 4: Ønsket du å ta en hel grad eller en del av en grad i utlandet?

	Percentage	Number
En hel grad	85 %	303
Del av en grad (også utveksling)	15 %	52
Total	100 %	355

Spørsmål 5: På hvilket nivå hadde du tenkt å begynne utenlandsstudiene?

	Percentage	Number
Bachelorgradsnivå (jeg hadde lite eller ingen høyere utdanning fra før)	82 %	291
Mastergradsnivå (jeg hadde en universitets- eller høyskolegrad fra før)	17 %	62
Doktorgradsnivå (jeg hadde en mastergrad eller hovedfag fra før)	1 %	2
Total	100 %	355

Spørsmål 6: Begynte du faktisk på utenlandsstudier etter at du var i kontakt med ANSA?

	Percentage	Number
Ja	49 %	174
Nei	51 %	181
Total	100 %	355

Dersom nei: videre til spørsmål 7

**Spørsmål 7: Hva er hovedårsaken(e) til at du ikke begynte på de tiltenkte utenlandsstudiene?
(Sett maks. tre kryss)**

	Percentage	Number
Ville ikke reise fra kjæreste/familie/venner	12 %	22
Fant et bedre studietilbud i Norge	18 %	32
Vanskelig å organisere	30 %	54
Synes det ble for dyrt	25 %	45
Mitt norske lærestedet tilbød ikke attraktive utvekslingsopplegg	2 %	4
Vanskelig å innpasse i norsk utdanning	9 %	17
For mange utfordringer knyttet til å flytte til et annet land	9 %	17
Vanskelig å finne informasjon om utdanning i utlandet	30 %	55
Fikk ikke plass på studiet jeg ønsket i utlandet	8 %	15
Manglende språkkunnskaper	10 %	18
Andre årsaker	38 %	68
Total	192 %	347